

Mély-ég objektumok

január-február

Észlelő	Észlelés	Műszer
Berente Béla (Kocsér)	2	25,0 C
Mizser Attila (Budapest)	2	30,0 L
Papp Sándor (Kecskemét)	2	24,4 T
Sápi Csaba (Kecskemét)	2	24,4 T
Szentaskó László (Budapest)	1	33,4 T

Összesen 5 észlelő 9 megfigyelést végzett.

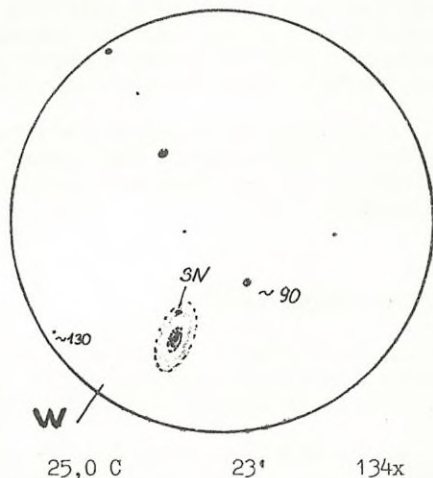
NGC 3294 GX LMi és SN 1992G

Az 1992-es év első, a hazai észlelők által is elérhető szupernóvája a Leo Minor egy kevésbé ismert galaxisában tűnt fel, szerencsére könnyen azonosítható környezetben. A február 22—március 4. közötti időszakban a szupernóva fényessége a hazai becslések alapján $13^m,3$ és $14^m,0$ között lassan csökkent a $11^m,5$ -s, erősen diffúz galaxis DK-i peremén. Az SN 1992G elérésére valószínűleg a 15—20 cm-es távcsövek is elegendőek lettek volna, az eddig érkezett észlelések alapján azonban a kecskeméti 24,4 cm-es távcső volt a pozitív észlelésekre alkalmas "legkisebb" műszer.

24,4 T, 192x: A GX nagyon diffúz, bár kisebb nagyításnál is látszik. Rosszul azonosítható perifériák, a központi rész majdnem csillagszerű. Az SN bizonytalan, de érezhető a DK-i perem táján. A ködös felület $2'$ körüli, és PA 300/120 fekvésű. Az ismételt kísérletnél EL-sal a GX kettős magúnak tűnt az SN miatt, amelyet $13^m,8$ — $14^m,0$ -ra becsültünk. (Papp S., Sápi Cs. 02.24., 02.25.)

25,0 C, 134x: A február 28-i párárs ég után márc. 4-én a GX elnyúlt fényfolt ($2'$ — $3'$ -es) PA 290/110 tájon, míg az SN a GX DK-i peremén könnyen látszik, megfelelő öh-k híján $14^m,0$ körüli lehet, de fényesebb, mint a GX magja, amely nem volt teljesen csillagszerű. (Berente Béla)

30,0 L, 250x: Nagyon diffúz GX, mag nem látszik, viszont a központi vidék kissé egyenetlennek tűnik. A galaxis megnyúltsága 1:1,5, mérete kb. $2'$ — $3'$ -es. (A rajz itt is PA 295—300/115—120 fekvést mutat.) Az SN fényessége $13^m,5$ körüli, míg a GX összfényessége $11^m,5$ körüli lehet. (Mizser Attila, 02.25.)

33,4 T, 96x: Az SN így is feltűnő a jó égnek köszönhetően. 250x: Jól látszik a szupernóva, fényessége $13^m,3$ körüli lehet. A GX erősen "darabos", szemcsés szerkezetet mutat. A magrészt elég gyenge, és fokozatosan megy át a külső perifériákba. A GX megnyúltsága 3:1 lehet, míg a PA-t 310/130-ra becsültem. (Szentaskó László, 03.22., Veresegyház)

A $11^m,4$ összfényességű GX 49,2 millió fényévre levő SC típusú spirál, mérete $2;6 \times 1;2$. A különböző szerzők a diffúz megjelenést és a mérsékelten fényes, de nem csillagszerű centrumot egyaránt jelzik. A hazai közepes és nagyobb amatőrtávcsövek a légköri viszonyok és az égi háttér függvényében a hasonló fényességű galaxisok peremvidékén megjelenő $13^m,5$ tájéki szupernóvák detektálására és esetleg felfedezésére is alkalmasak! Reméljük, hogy egyszer egy ilyen SN megfigyeléséről is beszámolhatunk.

PAPP SÁNDOR

Messier Klub

Észlelő	Észlelés	Műszer
Bakos Gáspár (Budapest)	18	11,0 T
Juhász András (Balatonfűzfő)	1	11,0 T
Nagy Zoltán Antal (Budapest)	3	20,0 L
Pap Csaba (Veszprém)	6	11,0 T
Simon Géza (Balatonfűzfő)	1	8,0 L

Január—február során 5 észlelő 29 vizuális megfigyelést végzett a Messier Klub számára. Az észlelőlistán azért nem szerepel egy — 11 cm-es reflektorral észlelő — kaposvári amatőrtársunk, mert észlelőlapján nem tüntette fel a nevét!

A meglehetősen hideg téli esték, úgy látszik, nem hatnak túlzottan lelkesítően észlelőinkre! Pedig derült, kristálytisza éjszakákban nem volt hiány, a szokásos év eleji szmog idén elmaradt. Mindegyik ráktanyai észlelőhétvégén szép, derült égnek örvendhettünk, így ezen a helyszínen készült a tárgyidőszak észleléseinek több mint 90%-a!

Leo-galaxisok

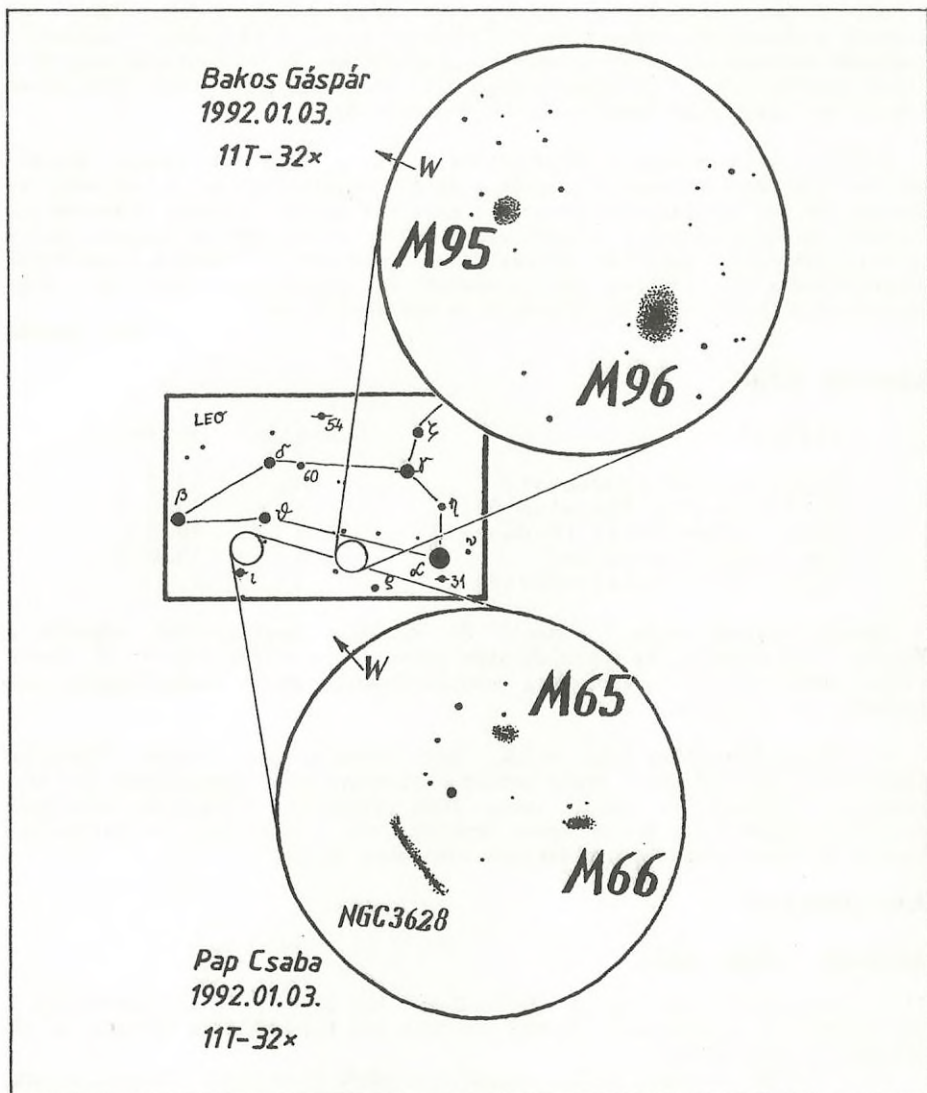
M65-66, NGC 3628

11 T: Gyönyörű GX-trió. Az NGC 3628-nál két kis sötét sáv van közvetlenül a mag mellett és a széleknél. Az M65-ben több kis befűződés is látszik a GX felületén. (Pap Csaba)

11 T: Az M65 kompakt, ovális magját hosszúkás halo övezi. Fényes, a mag KL-sal is látszik. Az M66 szintén fényes, ovális magú GX. Magja nagyobb, mint az M65-é. Kb. É-D-i irányban megnyúlt, bár ezt nehéz megállapítani. Két csillag van a területén. A mag szabálytalan alakú és nagy méretű. Körtéhez hasonlít. Az NGC 3628 fényes, igen hosszú, seprűnyélhez hasonlít. Fényes magja van, ez kb. középtájon helyezkedik el, és megnyúlt PA 280/100 irányban. Felülete egyenetlen. (Bakos Gáspár)

M95-96

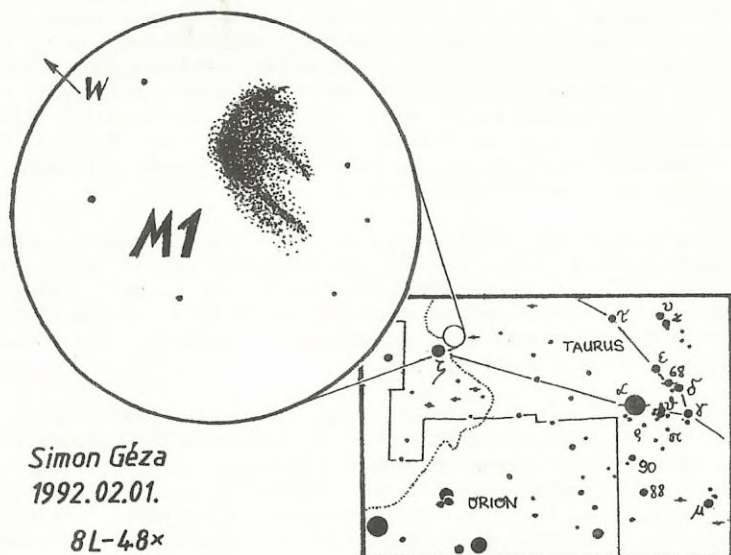
11 T: Az M95 halvány, diffúz foltocska, csillagszerű maggal. Csak EL-sal látszik, megnyúltság nem vehető észre. A halo nagyon halvány, csak dereng. Az M96 fényes, magja ovális, KL-sal is látszik.

A téli ég egyik kedvelt Messier-objektumáról is kaptunk egy észlelést; Simon Géza kereste fel egy hideg februári estén a lista első objektumát.

MI

8 L: A Taurusban található halványkék kód jól kivehető a LM-ben. Alakja kissé szögletesnek tűnik, ÉNy-i része fényesebb. DK felé fokozatosan halványodik, felülete inhomogén.

Végezetül szeretnénk felhívni mindenki figyelmét egy új kiadványra, a Messier Hírekre, amelyet az észlelők körleveleként küldünk ki. Kiadványunk kéthavonta fog megjelenni, kizárólag az észlelők számára. Ha rajtuk kívül valaki hozzá szeretne jutni, úgy küldjön az adatgyűjtő címére néhány megcímzett, 10 Ft-os bélyeggel ellátott borítékot. Az első számban a Puppisban található három Messier-nyílthalmazról befutott észlelésekről lehet olvasni, ill. meghívót tettünk közzé áprilisi észlelőhétvégénkre.

NAGY ZOLTÁN ANTAL
1192 Budapest, Corvin krt. 49.

Messier-objektumok szabad szemmel

Észlelőnaplómban időnként girbe-gurba bejegyzések sorakoznak, melyeket vaksötét hegyi éjszakákon róttam papírra. A legtöbb túrán nem volt velem semmilyen távcső, de ezt sokszor nem is bántam! A fagyos éjszakákon állig beburkolózva a pehelyhálószakba, vadászni a csillagos égen — isteni érzés. Ha összeszámolom, a Messier-objektumok jó egynegyedét láttam már szabad szemmel.

Aligha kell bizonygatni, hogy minél magasabban vagyunk, annál jobbak az észlelési feltételek. De azért nem kell beiratkozunk hegymászó tanfolyamra; a szomszédos országok gyalogszerrel elérhető 2000—2500 m-es magaslatain tiszta éjszakákon kb. 7^m-ig száll le a határfényesség. Pazar egeket csíphetünk el néha még jóval alacsonyabban is. Néhány évvel ezelőtt az Alacsony Tátrából alig 1000 m-ről kitűnően láttam a téli Tejutat, s jóval 6^m,0 alatt volt a határfényesség. Az egészben az volt a vicc, hogy szándékosan nem vittem magammal távcsövet, mivel az első negyedben levő Hold miatt másra számítottam.

A legsötétebb eget a perui Andokban és a Garwal-Himalájában bővöltek el. Sajnos, kb. 5000 m-en az észlelési körülmények cseppet sem komfortosak. A Himalájából közvetlen látással is érzékelhető volt a Sarkcsillag melletti $7^m,4^s$ csillagocská, kb. 28° látóhatár feletti magasságban. Az M33 láthatósága alkalmatlan volt az átlátszóság jellemzésére, mert könnyedén látszott szabad szemmel. Egy 7 cm-es monokulár látómezejében (20x) pedig olyan fényes és egyenetlen ködösséget mutatott, hogy készséggel elhiszem, miszerint 20x70-es binokulárral vagy 10 cm-es refraktorral látták már spirálisként. Ilyen égen a Pegasus gömbhalmaza, az M15 is feltűnik, homályos hatodrendű csillagként. Az M45-ben tíz-tizenegy csillagot lehet — sásszem nélkül is — megkülönböztetni.

Szinte valamennyi téli Messier-nyílthalmaz látható szabad szemmel. Az M35 még lakóhelyemről (Buda-"külső") sem ritkaság, de az M36, 37 és 38 teljesen reménytelen. A Magas-Tátrából viszont már kissé jellegükről is árulkodnak: az M37 befelé erősen fényesedő kerek folt, az M36 kicsi és lágy fényű, míg az M38 hosszúka és a legkönnyebb a trióból. Nem nehezebb az Auriga-halmazoknál a rákbeli M67 sem.

Talán a leghalványabb Messier-objektum, amelyet eddig szabad szemmel láttam: az M81. A Magas-Tátra főgerincéről észleltem 1988 januárjában, -25° hidegben éjszakázva, nagyon nyugodt légkörnél. Először egy 7x50-es monokulárral megjegyeztem az M81 pontos helyzetét, enélkül lehetetlen lett volna azonosítani a kb. $7^m,0$ összfényességű fényfoltot. Felejthetetlen látványt nyújtott az égről a maroknyi 7x50-es látszó. Pl. a Rozetta-köd plasztikusan rajzolódott ki a nyílthalmaz hátterében — azóta bármilyen távcsővel is próbálkoztam, mindig kiábrándítóan találtam. A téli égbolton az égi egyenlítő alatt sok Messier-objektummal érdemes próbálkozni. Meglepő, hogy némelyikük milyen könnyű szabad szemmel. Pl. az M41 szinte az Androméda-köddel vetekszik.

A tavaszi égen viszont nem sok babér terem, bár az M3-at és az M5-öt még nem vizsgáltam meg tüzetesebben. Az északi égbolt legszebb gömbhalmazát, az M13-at néha látom Budáról is szabad szemmel. Tavaly nyáron az olasz Alpokban meglepődve tapasztaltam, hogy nemcsak maga a gömbhalmaz centruma, hanem két "nyúlványa" is látszik. Így érzékelhető ugyanis elfordított látással a halmaz melletti két hetedrendű csillag.

Miniatur 50/350-es refraktorom 20x-os nagyítással már mutatott néhány csillagot az M13 peremén. A kis távcsőben olyan leheletfinom diffúz ködök is látszottak (pl. az NGC 281), melyeknek nyomát sem láttam odahaza a méregdrága Starfire-objektívvel.

A Hercules másik nagy gömbhalmazát, az M92-t egy alkalommal Budáról is kiszemeltem, amikor egy hidegfront egybeesett egy alkalmi áramszünettel. Felsorolni is sok, hogy mennyi szabadszemes Messier-objektum virít a nyári Tejútban. Csak utána kell nézni, hogy melyek ezek...

BABCSÁN GÁBOR